

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (viies koda)

28. juuni 2018*

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Kohtualluvus ning kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega – Määrus (EÜ) nr 2201/2003 – Artikli 8 lõige 1 – Lapse harilik viibimiskoht – Väikelaps – Otsustavad asjaolud viibimiskoha kindlaksmääramiseks

Kohtuasjas C-512/17,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w Poznaniu (Poznańi rajoonikohus – Stare Miasto, Poola) 16. augusti 2017. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 22. augustil 2017, menetluses, mille algatamist taotles

HR

menetluses osalesid:

KO,

Prokuratura Rejonowa Poznań Stare Miasto w Poznaniu,

EUROOPA KOHUS (viies koda),

koosseisus: koja president J. L. da Cruz Vilaça (ettekandja), kohtunikud E. Levits, A. Borg Barthet, M. Berger ja F. Biltgen,

kohtujurist: N. Wahl,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- HR, esindaja: *advokat* A. Kastelik-Smaza,
- KO, esindaja: *advokat* K. Obrębska-Czyż,
- Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,
- Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek, J. Vláčil ja A. Kasalická,
- Euroopa Komisjon, esindajad: M. Wilderspin ja D. Milanowska,

* Kohtumenetluse keel: poola.

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (EÜT 2003, L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243), artikli 8 lõike 1 tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud HRi taotlusel algatatud menetluses seoses tema alaealise tütre suhtes vanemliku vastutuse teostamise korra kindlaksmääramise avaldusega.

Õiguslik raamistik

Määrus nr 2201/2003

- 3 Määruse nr 2201/2003 põhjenduses 12 on märgitud:

„Käesoleva määrusega kehtestatud kohtualluvuse alused vanemliku vastutuse küsimustes kujundatakse lapse huve silmas pidades, eeskätt läheduskriteeriumi põhjal. See tähendab, et jurisdiktsioon peaks esimeses järjekorras olema lapse alalise elukoha [mõiste „alaline elukoht“ asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „harilik viibimiskoht“] liikmesriigil, välja arvatud teatavatel lapse elukoha vahetamise juhtudel või vastavalt kokkuleppele vanemliku vastutuse kandjate vahel.“
- 4 Sama määruse artikli 2 punktis 9 on „eestkosteõigus“ [mõiste „eestkosteõigus“ asemel on edaspidi kasutatud täpsemat vastet „isikuhooldusõigus“] määratletud kui mõiste, mis hõlmab „lapse isiku eest hoolitsemisega seotud õigusi ja kohustusi, eeskätt õigust määrata lapse elukoht“.
- 5 Määruse II peatüki „Kohtualluvus“ 2. jagu „Vanemlik vastutus“ sisaldab artikleid 8–15.
- 6 Määruse nr 2201/2003 artiklis 8 „Üldine kohtualluvus“ on ette nähtud:

„1. Liikmesriigi kohtutel on vanemliku vastutuse asjus pädevus lapse suhtes, kelle [harilik viibimiskoht] on hagi esitamise ajal selles liikmesriigis.

2. Lõiget 1 kohaldatakse, kui artiklitest 9, 10 ja 12 ei tulene teisiti.“
- 7 Määruse artikli 12 „Lepinguline kohtualluvus“ lõikes 3 on sätestatud:

„Liikmesriigi kohtutel on seoses vanemliku vastutusega pädevus lõikes 1 nimetatata menetlustes juhul, kui:

 - a) lapsel on oluline side selle liikmesriigiga, eeskätt seetõttu, et ü[he] vanemliku vastutuse kandja[...] [harilik viibimiskoht on] selles liikmesriigis või et laps on selle liikmesriigi kodanik;

ning

 - b) kõik menetluse osapooled on kohtusse pöördumise ajal sõnaselgelt või muul viisil ühehäälselt kohtute pädevust tunnistanud ning see on lapse parimates huvides.“

- 8 Määruse nr 2201/2003 artiklis 15 „Kohtuasja üleviimine kohtusse, kus on asja arutamiseks paremad võimalused“ on ette nähtud:

„1. Erandina võivad selle liikmesriigi kohtud, kelle kohtualluvuses on asja sisuline arutamine, kui nad leiavad, et teise liikmesriigi kohtus, millega lapsel on eriline side, oleks asja või selle konkreetse osa arutamiseks paremad võimalused ja kui see on lapse parimates huvides:

- a) peatada kõnealuse menetluse või selle osa ja kutsuda osapooli esitama taotlust kõnealuse teise liikmesriigi kohtule vastavalt lõikele 4; või
- b) taotleda, et teise liikmesriigi kohus saaks pädevuse vastavalt lõikele 5.

[...]

3. Lapsel loetakse olevat lõikes 1 nimetatud eriline side liikmesriigiga, kui see liikmesriik:

[...]

- c) on andnud lapsele kodakondsuse [...]

[...]“

Poola õigus

- 9 Vastavalt põhikohtuasjale kohaldatavas redaktsioonis 17. novembri 1964. aasta tsiviilkohtumenetluse seadustiku (ustawa – Kodeks postępowania cywilnego; *Dz.U.* 2016, nr 1822; edaspidi „tsiviilkohtumenetluse seadustik“) artiklitele 579, 582 ja 582¹ vaadatakse vanemliku vastutuse jagamist, lapse parimate huvide korraldamist ja lapsega suhtlusõigust käsitlevad kohtuasjad läbi hagita menetluses.
- 10 Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 1099 § 1 kohaselt hindab kohus, kelle poole on pöördunud, omal algatusel igas menetlusstaadiumis, kas asi allub Poola kohtutele. Kohtualluvuse puudumisel tunnistab kohus taotluse vastuvõetamatuks.
- 11 Vastavalt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 386 §-le 6 on apellatsioonikohtu otsuse põhjendustes sisalduv õiguslik hinnang ja teave menetluse edasise käigu kohta siduv nii kohtule, kellele kohtuasi saadetakse, kui ka apellatsioonikohtule, kui kohtuasi vaadatakse uuesti läbi. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 13 § 2 alusel kohaldatakse nimetatud sätet ka analoogia alusel hagita menetluses.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 12 Poola kodanik HR elab alates 2005. aastast Brüsselis (Belgia), kus ta töötab tähtajatult Euroopa välisteenistuses alaliselt ametisse nimetatud ametnikuna. Belgia kodanik KO elab samuti Brüsselis.
- 13 HR ja KO tutvusid aastal 2013. Nad hakkasid Brüsselis koos elama 2014. aasta juunis. Nende suhtest sündis 16. aprillil 2015 samas linnas tütar MO, kellel on nii Poola kui ka Belgia kodakondsus. Eelotsusetaotlusest selgub, et HR ja KO teostavad tema suhtes vanemlikku vastutust ühiselt.
- 14 Kokkuleppel KOga viibis HR pärast MO sündi oma lapsehoolduspuhkuse ning seejärel puhkuse ja pühade ajal korduvalt Poolas ajavahemike kaupa, mis mõnikord kestsid kuni kolm kuud. Nende viibimiste ajal elas HR lapsega oma vanemate juures Przesiekas (Poola) või elamispinnal, mis asub Poznańis (Poola) ja mille omanik ta on aastast 2013.

- 15 HR ja KO läksid lahku augustis 2016 ning sellest ajast peale elavad nad Brüsselis eraldi. MO elab koos HRiga ning viimase nõusolekul suhtleb KO oma tütreaga kord nädalas laupäeviti kell 10–16. KO on sisustanud lapsele tema külaskäikudeks oma eluasemes toa. Lisaks algatasid vanemad vahendusmenetluse, püüdes lahendada vanemliku vastutuse küsimust MO suhtes. Menetlus lõppes 2016. aasta novembris siiski tulemuseta.
- 16 MO ei käi lastesõimes ega eelkoolis. HRi ema aitab tal lapse eest iga päev hoolitseda. Varem hoolitses tema lapse eest poolakast hoidja. HR ja MO on elanikuna registreeritud nii Belgias kui ka Poolas. HR ja tema perekond suhtlevad lapsega poola keeles, KO aga räägib lapsega prantsuse keeles. Nende tütar räägib poola keelt ja saab aru peamiselt poola keelest.
- 17 HR soovib MOga minna elama Poola, millele KO on vastu. Seetõttu esitas HR 10. oktoobril 2016 Sąd Rejonowy Poznań Stare Miasto w Poznaniu (Poznańi rajoonikohus – Stare Miasto, Poola) avalduse selleks, et esiteks määrataks MO elukohaks ema mis tahes elukoht ja teiseks määrataks kindlaks KO suhtlusõigus lapsega.
- 18 Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu (Poznańi rajoonikohus – Stare Miasto) jättis avalduse 2. novembri 2016. aasta kohtumäärusega läbi vaatamata seetõttu, et asi ei allu rahvusvahelise kohtualluvuse järgi Poola kohtutele. Kohus oli arvamusel, et kuna HR elab ja töötab Brüsselis ning MO elab temaga koos, on lapse harilik viibimiskoht Belgias. Järelikult on määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 kohaselt Belgia kohtud need, kes on pädevad otsustama vanemliku vastutuse küsimuse MO suhtes. Seda järeldust ei muuda tõsiasi, et HR külastab koos lapsega sageli oma perekonda Poolas ja et tal on selles liikmesriigis kinnisvara.
- 19 HR esitas kohtumääruse peale 17. novembril 2016 määruskaebuse Sąd Okręgowy w Poznaniu (Poznańi regionaalne kohus, Poola). Peale selle esitas KO veebruaris 2017 ühele Brüsseli kohtule avalduse, mis puudutas vanemlikku vastutust MO suhtes. Viimati nimetatud kohus peatas siiski menetluse kuni Poola kohtutes algatatud menetluses otsuse tegemiseni.
- 20 Sąd Okręgowy w Poznaniu (Poznańi regionaalne kohus) tühistas 28. märtsi 2017. aasta kohtumäärusega Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu (Poznańi rajoonikohus – Stare Miasto) kohtumääruse, asudes seisukohale, et Poola kohtud on määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 alusel pädevad põhikohtuasjas esitatud avaldust lahendada.
- 21 Apellatsioonikohus leidis sellega seoses, et avalduse esitamise kuupäeval oli MO harilik viibimiskoht Poolas. Selles kontekstis märkis kohus, et vastavalt Euroopa Kohtu praktikale, eelkõige 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsusele Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829) vastab lapse harilik viibimiskoht kohale, mis väljendab lapse teatavat integratsiooni sotsiaalsesse ja perekondlikku keskkonda. Apellatsioonikohus oli aga arvamusel, et MO, kes oli põhikohtuasjas avalduse esitamise ajal 18 kuu vanune, ei olnud Belgia sotsiaalsesse keskkonda integreerunud: ta ei käinud seal lastesõimes ega eelkoolis ja tal ei olnud sellest rahvusest hoidjat ning ainus isik, kellega ta selles keskkonnas läbi käis, oli tema isa. MO perekondlik keskkond piirdub 2016. aasta septembrist tema emaga, kes teda iga päev hooldab. MO on aga seotud poola tavade ja kultuuriga tema ema ja tema ema perekonna kaudu, kuna tema hoidja on poolakas, ta väljendab ennast peamiselt poola keeles ning ta veetis puhkuse, pühad ning enamiku HRi lapsehoolduspuhkusest Poolas ning selles liikmesriigis toimus tema ristimine.
- 22 Sama kohus leidis lisaks, et asjaolu, et HR ja KO ei olnud abielus ega olnud ostnud Brüsselis eluaset, tõendab, et HR ei kavatse elada Belgias kauem, kui tema töö eeldab. Seevastu asjaolust, et HR ostis Poznańis eluaseme, ning tema sagedastest ja pikematest viibimistest Poolas nähtub, et ta kavatseb sellesse liikmesriiki tagasi pöörduda.
- 23 Aprillis 2017 tegi Belgia prokurör MO suhtes otsuse, millega määrata ajaks keelati tema territooriumilt lahkumine. HR sai siiski loa viibida lapsega Poolas 11. juulist 2017 kuni 12. augustini 2017.

- 24 Pärast Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu (Poznańi rajoonikohus – Stare Miasto) esmase kohtumääruse tühistamist jõudis põhikohtuasi uuesti sinna kohtusse. HR esitas 19. juunil 2017 kusjuures sellesse kohtusse täiendava avalduse ja palus kohtult luba lapse lahkumiseks Poolasse.
- 25 Nimetatud kohus on seisukohal, et Euroopa Kohtu praktikat ja eriti 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsust Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829) arvestades on sellises kohtuasjas, nagu on tema menetluses, võimalik määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 tähenduses mõiste „harilik viibimiskoht“ kaks tõlgendust.
- 26 Nimelt võib leida, et sellise väikelapse nagu MO harilik viibimiskoht tehakse kindlaks, arvestades üksnes integratsioonisidemetega, mis on vanemal, kes teda tegelikult iga päev hooldab. Sellisel juhul on otsustavateks asjaoludeks lapse sidemed liikmesriigiga, mille kodakondsus sellel vanemal on, ning mille tõenduseks on see, et laps viibib seal pühade ja selle vanema puhkuse ajal, seal elavad selle sama vanema poolsed vanavanemad ja kaugemad sugulased, laps ristiti seal ning laps väljendab ennast põhiliselt selle riigi keeles.
- 27 Siiski võiks samal määral arvesse võtta teisi asjaolusid, eriti seda, et kõnealune lapse elab iga päev konkreetses liikmesriigis, teda faktiliselt hooldav vanem töötab nimetatud riigis, laps saab selles riigis arstiabi ja teine vanem, kellega laps suhtleb korrapäraselt, on nimetatud riigi kodanik ja seal on tema harilik viibimiskoht.
- 28 Neil asjaoludel otsustas Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu (Poznańi rajoonikohus – Stare Miasto) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas käesoleva kohtuasja asjaoludel tuleb tõlgendada [määruse nr 2201/2003] artikli 8 lõiget 1 nii, et

18kuuse lapse harilik viibimiskoht on liikmesriik, mille suhtes väljendavad lapse teatavat integratsiooni sotsiaalsesse ja perekondlikku keskkonda järgmised asjaolud: last iga päev hooldava vanema kodakondsus; asjaolu, et laps väljendab ennast kõnealuse liikmesriigi ametlikus keeles; asjaolu, et laps on kõnealuses liikmesriigis ristitud ja viibinud seal kuni kolm kuud kõnealuse vanema rasedus- ja sünnituspuhkuse ning muude puhkuste ajal, mida vanem on pühade ajal saanud; ning kokkupuuted kõnealuse vanema perekonnaga,

kui laps elab kõnealuse vanemaga ülejäänud ajal teises liikmesriigis, kõnealune vanem töötab seal tähtajatu töölepingu alusel ja lapsel on korrapärased, aga ajaliselt piiratud kokkupuuted teise vanema ja teise vanema perekonnaga?

2. Kas selleks, et määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 alusel määrata kindlaks harilik viibimiskoht 18kuusel lapsel, keda tema vanuse tõttu hooldab iga päev üks tema vanematest ja kellel on korrapärased, aga ajaliselt piiratud kokkupuuted teise vanemaga – juhul, kui vanemad ei ole kokku leppinud vanemliku vastutuse teostamises ja lapse suhtlusõiguses –, tuleb selleks, et hinnata lapse integratsiooni sotsiaalsesse ja perekondlikku keskkonda, võtta võrdselt arvesse sidemeid, mis ühendavad last mõlema vanemaga, või tuleb rohkem võtta arvesse sidemeid vanemaga, kes last iga päev hooldab?“

Menetlus Euroopa Kohtus

- 29 Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitas taotluse lahendada käesolev eelotsusetaotlus Euroopa Kohtu kodukorra artikli 107 alusel kiirmenetluses. 6. septembril 2017 otsustas viies koda pärast kohtujuristi ärakuulamist jätta see taotlus rahuldamata.
- 30 Euroopa Kohtu president otsustas 15. novembril 2017 siiski, et seda kohtuasja menetletakse kodukorra artikli 53 lõike 3 alusel eelisjärjekorras.

Eelotsuse küsimuste analüüs

Vastuvõetavus

- 31 Esiteks seab HR eelotsusetaotluse vastuvõetavusele vastu vaidlemiseks kahtluse alla faktide kirjelduse, mis esineb eelotsusetaotluses ning mida ta peab ebatäielikuks ja ekslikuks. Asjaomane isik on arvamusel, et juba eelotsuse küsimuste sõnastuses on eelotsusetaotluse esitanud kohus minimeerinud MO sidemeid Poolaga.
- 32 Sellega seoses piisab, kui märkida, et ELTL artiklis 267 sätestatud menetluse raames, mis põhineb liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu ülesannete selgel eristamisel, on Euroopa Kohtul õigus teha otsus liidu õiguse sätete tõlgendamise või kehtivuse kohta ainult eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt talle esitatud faktide põhjal. Nii asjaomaste faktide tuvastamine kui ka hindamine kuuluvad viimati nimetatud kohtu pädevusse (vt selle kohta 3. septembri 2015. aasta kohtuotsus Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, punkt 13 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 21. juuli 2016. aasta kohtuotsus Argos Supply Trading, C-4/15, EU:C:2016:580, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 33 Seega ei ole Euroopa Kohtu pädevuses otsustada käesoleva asja fakte puuduvate võimalike lahkarvamuste üle. Tal tuleb hoopis tõlgendada määrust nr 2201/2003, arvestades eelotsusetaotluse esitanud kohtu aluseks võetud eeldusi.
- 34 Teiseks vaidleb HR vastu esitatud eelotsuse küsimuste vajalikkusele. Ta kahtleb selles, kas Euroopa Kohtu vastus Poola kohtute rahvusvahelise kohtualluvuse kohta on veel tarvilik, kui võtta arvesse aega, mis on möödunud sellest ajast, kui esitati avaldus vanemliku vastutuse kohta MO suhtes. Selles staadiumis tuleks pigem lapse huvides teha sisuline otsus. Lisaks ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtul tegelikkuses mingeid kahtlusi liidu õiguse tõlgendamise kohta ning tema eesmärk on puhtalt, et Euroopa Kohus kinnitaks faktidele antud hinnangut, mis on vastupidine hinnangule, mille andis Sąd Okręgowy w Poznaniu (Poznańi regionaalne kohus), samas kui sellise hinnangu andmine ei ole Euroopa Kohtu pädevuses.
- 35 Sellega seoses tuleb esile tõsta, et ELTL artikliga 267 kehtestatud Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute vahelise koostöö raames on üksnes liikmesriigi kohtul õigus iga kohtuasja eripära arvesse võttes hinnata nii eelotsuse vajalikkust kohtuasjas otsuse langetamiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust (14. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Allianz Hungária Biztosító jt, C-32/11, EU:C:2013:160, punkt 19 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 36 Sellest tuleneb, et antud juhul on ainult eelotsusetaotluse esitanud kohtu pädevuses hinnata, kas sõltumata Sąd Okręgowy w Poznaniu (Poznańi regionaalne kohus) kohtumäärusest, on tal määrusega nr 2201/2003 ette nähtud rahvusvahelise kohtualluvuse reeglite suhtes kahtlusi, mistõttu on vaja esitada käesolev eelotsusetaotlus.
- 37 Neil asjaoludel on eelotsusetaotlus vastuvõetav.

Sisulised küsimused

- 38 Oma mõlema küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kuidas tõlgendada mõistet lapse „harilik viibimiskoht“ määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 tähenduses ja eriti neid asjaolusid, mis võimaldavad kindlaks määrata väikelapse hariliku viibimiskoha neil asjaoludel, mis on arutlusel põhikohtuasjas.

- 39 Sellega seoses tuleb esile tuua, et nimetatud sättes on ette nähtud, et liikmesriigi kohtutel on vanemliku vastutuse asjus pädevus lapse suhtes, kelle harilik viibimiskoht on kohtusse pöördumise ajal selles liikmesriigis.
- 40 Kuna määruses puudub mõiste lapse „harilik viibimiskoht“ määratlus või viide liikmesriikide õigusele selles valdkonnas, on Euroopa Kohus korduvalt otsustanud, et tegemist on liidu õiguse autonoomse mõistega, mida tõlgendades tuleb arvestada seda mõistet sisaldavate sätete konteksti ja määruse nr 2201/2003 eesmärke, eriti selle põhjendusest 12 tulenevat eesmärki kujundada nimetatud määrusega kehtestatud kohtualluvuse alused lapse parimaid huve silmas pidades, eeskätt läheduskriteeriumi põhjal (2. aprilli 2009. aasta kohtuotsus A, C-523/07, EU:C:2009:225, punktid 31, 34 ja 35; 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punktid 44–46; 9. oktoobri 2014. aasta kohtuotsus C, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, punkt 50, ja 8. juuni 2017. aasta kohtuotsus OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, punkt 40).
- 41 Euroopa Kohtu praktika kohaselt tuleb lapse harilik viibimiskoht kindlaks määrata iga konkreetse üksikjuhtumi korral kõigi konkreetsete faktiliste asjaolude põhjal. Selleks tuleb lisaks lapse füüsilisele viibimisele liikmesriigis arvesse võtta ka muid tegureid, millest võib ilmned, et lapse viibimine liikmesriigis ei ole vaid ajutist või juhuslikku laadi ning et lapse viibimiskoht näitab teatud integratsiooni sotsiaalsesse ja perekondlikku keskkonda (vt selle kohta 2. aprilli 2009. aasta kohtuotsus A, C-523/07, EU:C:2009:225, punktid 37 ja 38; 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punktid 44, 47–49, ning 8. juuni 2017. aasta kohtuotsus OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, punktid 42 ja 43).
- 42 Sellest kohtupraktikast ilmneb, et lapse harilik viibimiskoht määruse nr 2201/2003 tähenduses vastab kohale, kus faktiliselt on tema elu kese. Määruse artikli 8 lõike 1 jaoks tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul teha kindlaks, kus see kese asus hetkel, kui esitati avaldus vanemliku vastutuse kohta lapse suhtes.
- 43 Seda kindlaks tehes tuleb üldiselt võtta arvesse selliseid tegureid nagu erinevate asjaomaste liikmesriikide territooriumidel lapse viibimise kestus, korrapärasus, tingimused ja põhjused, lapse kooliskäimise koht ja tingimused ning samuti lapse perekondlikud ja sotsiaalsed suhted nendes liikmesriikides (vt selle kohta 2. aprilli 2009. aasta kohtuotsus A, C-523/07, EU:C:2009:225, punkt 39).
- 44 Pealegi, kui laps ei ole koolieas, seda enam kui tegemist on väikelapsega, on selle koha kindlaks määramiseks, kus lapse elu kese asub, eriti olulised asjaolud, mis on seotud viiteisiku või -isikutega, kellega laps elab, kes teda tegelikult hooldavad ja tema eest iga päev hoolitsevad, ning kelleks üldjuhul on tema vanemad. Nimelt on Euroopa Kohus märkinud, et sellise lapse keskkond on peamiselt perekondlik keskkond, mille määrab kindlaks nimetatud isik või isikud, ning et laps on vältimatult samas sotsiaalses ja perekondlikus keskkonnas kui lähedased inimesed, kellest ta sõltub (vt selle kohta 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punktid 53–55).
- 45 Järelikult kui väikelaps elab iga päev oma vanematega, tuleb eelkõige teha kindlaks koht, kus nad on stabiilselt paigal ning integreerunud sotsiaalsesse ja perekondlikku keskkonda. Sellega seoses tuleb võtta arvesse selliseid tegureid nagu erinevate asjaomaste liikmesriikide territooriumidel nende viibimise kestus, korrapärasus, tingimused ja põhjused ning nende ja lapse perekondlikud ja sotsiaalsed suhted liikmesriigis (vt selle kohta 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punktid 55 ja 56).
- 46 Mis puudutab lõpuks vanemate kavatsust asuda koos lapsega elama teatud liikmesriiki, siis ka seda võib tema hariliku viibimiskoha kindlakstegemiseks arvesse võtta, kui see kavatsus väljendub konkreetsetes meetmetes (vt selle kohta 2. aprilli 2009. aasta kohtuotsus A, C-523/07, EU:C:2009:225, punkt 40; 9. oktoobri 2014. aasta kohtuotsus C, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, punkt 52, ja 8. juuni 2017. aasta kohtuotsus OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, punkt 46).

- 47 Neid üldisi kaalutlusi arvesse võttes selgub eelotsusetaotlusest, et antud juhul sündis ja elas laps MO Brüsselis oma kahe vanemaga ning et sel kuupäeval, kui esitati vanemliku vastutuse teostamise korra kindlaksmääramise avaldus pärast vanemate lahkuminekut, elas ta ikka Brüsselis koos HRiga, kes tegelikult last hooldas. Sellest otsusest ilmneb ka, et HR, kes elab samas linnas juba mitu aastat, töötab seal tähtajatu töösuhte alusel. Need asjaolud kalduvad seega tõendama, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu poole pöördumise hetkel viibisid HR ja temast sõltuv laps stabiilselt Belgia territooriumil. Lisaks tuleb märkida, et arvestades sellise viibimise kestust, korrapärasust, selle tingimusi ja põhjuseid, siis põhimõtteliselt näitab see kõnealuse vanema teatud integratsiooni sotsiaalsesse keskkonda, milles on ka laps.
- 48 Pealegi tuleb märkida, et kuigi on tõsi, et kui tema vanemad elavad eraldi, määrab väikelapse perekondliku keskkonna suures ulatuses kindlaks vanem, kellega ta iga päev elab, on teine vanem samuti osa sellest keskkonnast, tingimusel et lapsel on ikkagi temaga korrapärased kokkupuuted. Järelikult kui selline suhe on olemas, tuleb seda võtta arvesse, et määrata kindlaks, kus on lapse elu kese.
- 49 Sellele suhtele omistatav kaal varieerub vastavalt iga konkreetse juhtumi asjaoludele. Sellise kohtuasja jaoks, nagu on põhikohtuasi, piisab, kui märkida, et asjaolu, et laps elas esialgu linnas, kus ta tavaliselt viibib, samuti selle teise vanemaga, samuti asjaolu, et see vanem elab siiani selles linnas ja tal on iganädalane kontakt lapsega, annab tunnistust sellest, et laps on kõnealuses linnas integreerunud perekondlikku keskkonda, mille moodustavad tema kaks vanemat.
- 50 On tõsi, et eelotsusetaotlusest nähtub samuti, et laps MO viibis mitu korda ja vahel kuni kolm kuud korraga Poolas, mis on HRi päritoluliikmesriik ja kus elab tema perekond.
- 51 Selles küsimuses on siiski tuvastatud, et MO viibimised Poolas toimusid tema ema puhkuse ja pühade tõttu. Tuleb aga täpsustada, et kui minevikus viibis laps puhkuse ajal oma vanematega ühe liikmesriigi territooriumil, tähendab see põhimõtteliselt põgusaid ja ajutisi katkestusi nende tavapärasel elurütmil. Üldjuhul ei ole sellised viibimised seega otsustavad asjaolud selle hindamisel, milline on lapse harilik viibimiskoht. Nende kaalutluste asjakohasust ei sea iseenesest kahtluse alla asjaolu, et antud juhul kestsid need viibimised mõnikord mitu nädalat või isegi mõned kuud.
- 52 Sellest kontekstis ei ole samuti otsustav asjaolu, et HR on kõnealusest liikmesriigist pärit ning seetõttu on lapsel selle liikmesriigiga ühine kultuur – millest annab eelkõige tunnistust keel, milles ta põhiliselt end väljendab, ja asjaolu, et ta on seal ristitud – ja tal on suhted selles liikmesriigis elava perekonna liikmetega.
- 53 Nagu HR ja Poola valitsus on oma seisukohtades märkinud, on Euroopa Kohus oma 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsuses Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punkt 55) tõesti otsustanud, et selle vanema geograafiline või perekondlik päritolu, kes last hooldab, võib tulla arvesse selleks, et teha kindlaks nimetatud vanema integratsioon sotsiaalsesse ja perekondlikku keskkonda ja sellest tulenevalt lapse integratsioon.
- 54 Nagu on siiski märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 41, hõlmab määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 tähenduses lapse hariliku viibimiskoha kindlaksmääramine iga konkreetse üksikjuhtumi asjaolude tervikanalüüsi. Ühe kohtuasja raames antud juhtnööre saab seega teisele kohtuasjale üle kanda ainult ettevaatust üles näidates.
- 55 Sellega seoses tuleb toonitada, et kohtuasjas, milles tehti 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829), lahkus B. Mercredi Ühendkuningriigist, kus ta enne oma tütreaga elas, Réunioni saarele (Prantsusmaa), kui ta tütar oli ainult kaks kuud vana. Lapse äraviimise hetkel oli B. Mercredil ainsana lapse hooldusõigus määruse nr 2201/2003 artikli 2 punkti 9 tähenduses. Kuna selles kohtuasjas hagi esitamise kuupäeval olid ema ja tütar elanud kõnealusel saarel alles mõned päevad, oli tegemist selle kindlaks määramisega, kas lapse harilik viibimiskoht selle määruse

tähenduses jäi Ühendkuningriiki või võttes arvesse ühest geograafilisest kohast teise üleviimist, kandus üle Prantsusmaale. Selles kontekstis andsid asjaolud, et B. Mercredi oli sellelt saarelt pärit, et tema perekond seal ikka veel elas ning et ta rääkis prantsuse keelt, tunnistust B. Mercredi täielikust ärakolimisest ning seega tema tütre hariliku viibimiskoha üleviimisest.

- 56 Seevastu sellise kohtuasja kontekstis, nagu on põhikohtuasi, ei saa selleks, et teha kindlaks koht, kus on lapse elu kese, selle vanema geograafiline päritolu, kes faktiliselt last hooldab, ja lapse suhted selle vanema perekonnaga asjaomases liikmesriigis varjutada objektiivseid asjaolusid, mis näitavad, et ta elas hetkel, kui esitati avaldus vanemliku vastutuse kohta lapse suhtes, stabiilselt sellesama vanemaga teises liikmesriigis.
- 57 Lisaks, mis puudutab lapse kultuurilisi sidemeid liikmesriigiga, kust pärinevad tema vanemad, on tõsi, et need võivad anda tunnistust lapse ja kõnealuse liikmesriigi vahelisest teatud lähedusest, mis sisuliselt seisneb kodakondsuse sidemes. Seega võivad lapse keelteoskus ja tema kodakondsus samuti olenevalt olukorrast kujutada endast viidet kohale, kus laps harilikult viibib (vt selle kohta 2. aprilli 2009. aasta kohtuotsus A, C-523/07, EU:C:2009:225, punkt 39).
- 58 Liidu seadusandja pühendas vanemliku vastutuse asjades määruses nr 2201/2003 siiski sellistele kaalutlustele üksnes piiratud tähelepanu. Konkreetselt on selles määruses ette nähtud, et selle liikmesriigi kohtute pädevuse asemel, kus on lapse harilik viibimiskoht, võib pädevus olla selle liikmesriigi kohtutel, kelle kodakondsus lapsel on, üksnes sellistel asjaoludel ja tingimustel, mis on ammendavalt loetletud määruse artiklites 12 ja 15.
- 59 See valik lähtub teatavast lapse parimate huvide käsitlusest. Nimelt leidis liidu seadusandja, et lapse harilikule viibimiskohale geograafiliselt lähedased kohtud saavad kõige paremini hinnata lapse huvides võetavaid meetmeid (vt selle kohta 23. detsembri 2009. aasta kohtuotsus Detiček, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, punkt 36; 15. juuli 2010. aasta kohtuotsus Purrucker, C-256/09, EU:C:2010:437, punkt 91, ning 15. veebruari 2017. aasta kohtuotsus W ja V, C-499/15, EU:C:2017:118, punktid 51 ja 52).
- 60 Seega ei saa määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 tähenduses mõiste lapse „harilik viibimiskoht“ tõlgendamisel omistada ülekaalukat tähtsust lapse kultuurilistele sidemetele või tema kodakondsusele objektiivsete geograafiliste kaalutluste arvel, kuna sellega eirataks liidu seadusandja tahet.
- 61 Lõpuks ei saa põhikohtuasja asjaolude kontekstis olla otsustav asjaolu, et vanemal, kes faktiliselt last hooldab, oli konkreetsel juhul kavatsus minna lapsega tagasi elama oma päritoluliikmesriiki.
- 62 On tõsi, nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 46, et vanemate kavatsus võib olla üks asjakohane tegur selle koha kindlakstegemiseks, kus on lapse harilik viibimiskoht.
- 63 Asjaolu, et faktiliselt hooldab last üks vanem, ei tähenda siiski esiteks seda, et vanemlik kavatsus piirdub igal juhul üksnes nimetatud vanema tahtega. Nimelt tuleb võtta arvesse mõlema vanema tahet, juhul kui mõlemal vanemal on lapse hooldusõigus määruse nr 2201/2003 artikli 2 punkti 9 tähenduses ja nad kavatsevad seda õigust teostada.
- 64 Teiseks tugineb määruse nr 2201/2003 tähenduses lapse hariliku viibimiskoha kindlakstegemine igal juhul põhiliselt objektiivsetele kriteeriumidele ning põhimõtteliselt ei ole vanemate kavatsus selles suhtes iseenesest otsustav. Vajaduse korral on see vaid kaudne tõend, mis täiendab hulka muid üksteisega kooskõlas olevaid tegureid (vt selle kohta 8. juuni 2017. aasta kohtuotsus OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, punktid 47 ja 51).
- 65 Seega faktiliselt last hooldava vanema kavatsus asuda tulevikus elama oma päritoluliikmesriiki, isegi kui see on tõendatud, ei saa üksinda tuua kaasa seda, et lapse harilik viibimiskoht on tuvastatud. Nagu väidab Tšehhi valitsus, ei saa põhikohtuasjas arutlusel olevatel asjaoludel ajada segamini küsimust, kus

on lapse harilik viibimiskoht sel kuupäeval, kui esitati avaldus vanemliku vastutuse kohta lapse suhtes, selle hariliku viibimiskoha võimaliku teise liikmesriiki tulevikus üleviimise küsimusega. Asjaolu, et vanemal oli sel kuupäeval kavatsus tulevikus asuda elama oma päritoluliikmesriiki, ei võimalda seega teha järeldust, et sel kuupäeval laps juba elab seal.

66 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb vastata esitatud küsimustele, et määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et lapse harilik viibimiskoht selle määruse tähenduses on koht, kus on faktiliselt tema elu kese. Liikmesriigi kohtul on üksteisega kooskõlas olevate tegurite põhjal kohustus teha kindlaks, kus see kese asub hetkel, kui on esitatud avaldus vanemliku vastutuse kohta lapse suhtes. Sellega seoses on taolises asjas nagu põhikohtuasi eelotsusetaotluse esitanud kohtu tuvastatud fakte arvestades otsustavad järgmised asjaolud:

- laps elas oma sünnist saati kuni vanemate lahkuminekuni üldiselt nendega koos konkreetses kohas;
- vanem, kes pärast paari lahkuminekut faktiliselt last hooldab, elab ikka iga päev temaga koos selles kohas ning töötab seal tähtajatu töösuhte alusel ning
- lapsel on selles kohas korrapärased kokkupuuted oma teise vanemaga, kes ikka elab sellesamas kohas.

Seevastu ei saa sellises kohtuasjas, nagu on põhikohtuasi, pidada otsustavateks järgmisi asjaolusid:

- laps viibis minevikus vanemaga, kes faktiliselt teda hooldab, selle vanema päritoluliikmesriigis tema puhkuse või pühade ajal;
- kõnealuse vanema päritolu, sellest tulenevad lapse kultuurilised sidemed selle liikmesriigiga ning tema suhted selles liikmesriigis elava perekonnaga ning
- selle vanema võimalik kavatsus asuda lapsega tulevikus elama sellesesamasse liikmesriiki.

Kohtukulud

67 Kuna põhikohtuasia poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (viies koda) otsustab:

Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000, artikli 8 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et lapse harilik viibimiskoht selle määruse tähenduses on koht, kus on faktiliselt tema elu kese. Liikmesriigi kohtul on üksteisega kooskõlas olevate tegurite põhjal kohustus teha kindlaks, kus see kese asub hetkel, kui on esitatud avaldus vanemliku vastutuse kohta lapse suhtes. Sellega seoses on taolises asjas nagu põhikohtuasi eelotsusetaotluse esitanud kohtu tuvastatud fakte arvestades otsustavad järgmised asjaolud:

- **laps elas oma sünnist saati kuni vanemate lahkuminekuni üldiselt nendega koos konkreetses kohas;**
- **vanem, kes pärast paari lahkuminekut faktiliselt last hooldab, elab ikka iga päev temaga koos selles kohas ning töötab seal tähtajatu töösuhte alusel ning**

- lapsel on selles kohas korrapärased kokkupuuted oma teise vanemaga, kes ikka elab sellesamas kohas.

Seevastu ei saa sellises kohtuasjas, nagu on põhikohtuasi, pidada otsustavateks järgmisi asjaolusid:

- laps viibis minevikus vanemaga, kes faktiliselt teda hooldab, selle vanema päritoluliikmesriigis tema puhkuse või pühade ajal;
- kõnealuse vanema päritolu, sellest tulenevad lapse kultuurilised sidemed selle liikmesriigiga ning tema suhted selles liikmesriigis elava perekonnaga ning
- selle vanema võimalik kavatsus asuda lapsega tulevikus elama sellesesamasse liikmesriiki.

Allkirjad